

NEKI ASPEKTI ZEMALJSKE ODBRANE ŠVAJCARSKE*

U Švajcarskoj se pod zemaljskom odbranom (*Landesverteidigung*) podrazumevaju odbrambene mere koje su u nekim drugim zemljama obuhvaćene nazivom nacionalna ili narodna odbrana. Zemaljska odbrana Švajcarske se sastoji iz dve komponente: vojne i civilne zemaljske odbrane. Osnovni instrument vojne zemaljske odbrane su oružane snage Švajcarske, koje imaju zadatak da samim svojim postojanjem i vojnim merama obezbede integritet, nezavisnost i neutralnost zemlje. Civilna zemaljska odbrana nastoji da nevojnim merama štiti zemlju od opasnosti spolja, da obezbeđuje unutrašnji red i mir, da preduzima mere kako bi stanovništvo preživelo ratna dejstva i da, obezbeđujući unutrašnju stabilnost zemlje, pruži podršku oružanim snagama u izvršenju njihovih zadataka. Ona obuhvata: zaštitu od neprijateljske ideološke i špijunske aktivnosti; civilnu zaštitu, koja obuhvata mere za zaštitu života ljudi i ublažavanje materijalnih šteta; privrednu zemaljsku odbranu, koja ima zadatak da privrednim merama obezbedi snabdevanje stanovništva i oružanih snaga; psihološku zemaljsku odbranu, kojom treba da se jača volja naroda i pripadnika oružanih snaga za odbranom, odnosno koja treba da onemogućuje sve pokušaje da se poljulja njihov moral; socijalne mere, koje ima-

* Članak je sastavljen na osnovu sledeće literature: E. Ernst, *Die Ordnung des militärischen Oberbefehls im Schweizerischen Bundesstaat* (Organizacija vrhovnog vojnog komandovanja u Saveznoj Državi Švajcarskoj), Basel, 1948. god.; Dr. H. R. Kurz, *Die Schweizer Armee heute* (Švajcarska armija danas), Tun, izdanje 1963. i 1967. god.; *Schweizerischer Aufklärungsdienst Geistige Landesverteidigung* (Psihološka zemaljska odbrana), Bern, 1964. god.; Dr. H. R. Kurz, *Général Guisan* (General Gizan), Ciriš 1965. god.; G. Sauser-Hall, *Guide politique Suisse* (Politički vodič Švajcarske) Payot—Lozana, 1965. god.; Dr. H. R. Kurz, *Bewaffnete Neutralität* (Naoružana neutralnost), Frauenfeld, 1966. god.; G. Däniker, *Die Strategie des Kleinstaates* (Strategija malih država), Frauenfeld, 1966. god.; Dr. Karl Brunner, *Die Landesverteidigung der Schweiz* (Zemaljska odbrana Švajcarske), Frauenfeld, 1966. god.; H. Kiesel, *Die Schweizer Armee und die Gebirgsmanöver 1966* (Švajcarska armija i planinski manevri 1966), „Wehrkunde“ 11/1966. god.; G. Zeugin, *Taschenbuch für schweizerische Wehrmänner* (Priručnik za švajcarske vojne obveznike), Frauenfeld, 1968. god.; Bundeskanzlei, *Staatkalender 1969/70* (Državni kalendar 1969/70), Bern, 1969. god.; F. Wiener, *Die Armeen der neutralen und blockfreien Staaten Europas* (Armije neutralnih i vanblokiovskih država Evrope), Beč, 1969. god.; *Budget de la Confédération Suisse pour l'année 1970* (Budžet Švajcarske konfederacije za 1970. godinu).

ju za cilj da u slučaju aktiviranja oružanih snaga i rata osiguraju snosljiv materijalni položaj i pristojnu egzistenciju stanovništva; upravnu delatnost u slučaju mobilizacije i rata, kojom se Savezu, kantonima i opštinama osigurava redovni život u zajednici.

Zemaljska odbrana Švajcarske uslovljena je mnogim specifičnostima, naročito u odnosu na njen međunarodni položaj, privredni potencijal, državno uređenje, koncepciju odbrane zemlje, sistem oružanih snaga i nacionalni sastav stanovništva, pa se zbog toga predviđene mere, u određenom stepenu, razlikuju od rešenja tog problema u drugim državama. Ove specifičnosti su od znatnog uticaja i na organizaciju rukovođenja odbranom zemlje.

Švajcarska je po tradiciji (običajno pravo) neutralna zemlja, a na to je obavezuju i međunarodni ugovori, kao i Savezni ustav. Po njima, Švajcarska nije samo pasivno neutralna zemlja, već je dužna da svoju neutralnost, integritet i nezavisnost i brani, što može da postigne samo odgovarajućim oružanim snagama i određenim merama civilne odbrane.

Privredu Švajcarske karakterišu ovi osnovni činioци: gotovo celokupna industrijska proizvodnja (oko 50% aktivnog stanovništva je zaposleno u industriji, zanatstvu i građevinarstvu) umnogome zavisi od uvoza sirovina iz inostranstva, jer zemlja ne raspolaže dovoljnom sirovinskom bazom; poljoprivreda i stočarstvo mogu u sadašnje vreme da stave na raspolaganje švajcarskom stanovništvu oko 55—60% potrebnih prehrambenih artikala znatne kalorijske vrednosti; smatra se da bi u slučaju potrebe (mobilnog stanja), odgovarajućim rezervnim stokovima, restrikcijama i povećanjem obradivih površina, oko 70—80% ishrane stanovništva moglo da se obezbedi domaćom poljoprivredom i stočarstvom, a deo koji nedostaje morao bi se uvoziti iz inostranstva; transportovanje materijalnih dobara iz inostranstva, je, međutim, veoma osetljivo usled toga što Švajcarska nema neposredan izlaz na more i zbog planinskog karaktera njenih komunikacija, čiji objekti su znatnim delom veoma osetljivi; snabdevanje pogonskom energijom (železnice, industrija) vezano je isključivo za hidroenergetski sistem koji u ratu može biti narušen; u pogledu snabdevanja motornim pogonskim materijalom (naftom, benzinom) Švajcarska je potpuno zavisna od uvoza iz inostranstva.

Državno uređenje ove zemlje je iz osnova izmenjeno Ustavom od 1948. god. kada je Švajcarska od saveza država postala savezna država, tj. država sa federalnim uređenjem, obuhvatajući 19 kantona i 6 polukantona, kojima je Ustavom obezbeđena odgovarajuća autonomija. Međutim, Savezni ustav je od 1948. do 1964. god. 65 puta menjan i dopunjavan, mahom radi toga da bi se proširila nadležnost (i prava) federacije, što su naročito diktirali sadašnji zahtevi privrede.

Suštinu koncepcije (doktrine) zemaljske odbrane Švajcarske sadrži „Izveštaj Saveznog saveta (vlade) Saveznoj skupštini o koncepciji zemaljske odbrane”, od 6. juna 1966. god. Postavke tog izveštaja primenjuju se i sada i biće, verovatno, u važnosti još dugi niz godina. U izveštaju je ispoljena težnja da se odbrana Švajcarske kao male države (njeno prostranstvo iznosi 41.288 km², tj. oko 1/6 površine Jugoslavije — prim. V. K.), sa njenim ograničenim sredstvima, prilagodi savremenim

ratnim dejstvima, pri čemu se mora voditi računa o specifičnim uslovima njenog zemljišta. U izveštaju se ističe potreba za širokom primenom aktivne pokretne odbrane — kako bi se neprijatelju naneli što veći gubici, kao i nastojanje da što veći delovi armije i stanovništva prežive u slučaju da se u ratu primene nuklearna borbena sredstva. Zbog toga je, pored ostalog, dat znatno veći naglasak nego ranije NBH—zaštiti boraca, kao i organizaciji i materijalnom osposobljavanju civilne zaštite.¹ Prema pomenutom vladinom izveštaju, švajcarske oružane snage imaju zadatak da svojom jačinom, efikasnošću i bojnomo gotovošću doprinesu da se neprijatelju napad na Švajcarsku ne učini unosan i da se, po mogućnosti, bez rata sačuvaju nezavisnost i integritet države, a time i Ustavom i međunarodnim ugovorima određena neutralnost zemlje. U stanju oružane neutralnosti, švajcarska armija treba da se suprotstavi svim povredama neutralnosti na kopnu i u vazduhu. U ratu je njen zadatak da agresoru pruži ogorčen i dugotrajan otpor.

Usvajanju Zakona o trupnoj organizaciji (u stvari, reorganizaciji) od 1961. god., a zatim podnošenju Saveznoj skupštini pomenutog vladinog „Izveštaja o koncepciji odbrane zemlje” prethodila je živa diskusija u švajcarskoj javnosti o osnovama doktrine zemaljske odbrane. Način kako da se spreči ugrožavanje zemlje sa severa, tj. sa severne granice zemlje, koja se smatra naročito osetljivom, i švajcarske visoravni (platoa) severno od Alpa, bio je predmet žučnih rasprava uglavnom dva oprečna gledišta. Jedni su bili mišljenja da je potrebna više—manje statična odbrana u zoni duž severne granice. Međutim, prevladalo je drugo gledište da treba voditi pokretnu (manevarsku) aktivnu odbranu po pravcima koji vode predalpijskim dolinama ka osnovnim grebenima Alpa. Pri tome bi se što više koristilo ispresecano zemljište, kako bi se napadima u bok i pozadinu neprijateljskih kolona, ovome naneli što veći gubici i, po mogućnosti, njegovo nadiranje zaustavilo. Ideja o grupisanju osnovnih snaga operativne armije u oblasti nacionalnog redvija (alpski rejon duž linije: Sargan — prema granici austrijskog Tirola i državi Lihtenštajn — Sv. Gothart — Sen Moris — u dolinu r. Rone jugoistočno od Zenevskog jezera), primenjena u jednom periodu drugog svet—skog rata, je napuštena pošto je takvo rešenje nalagala samo tadašnja specifična situacija. Takvo rešenje, naime, uslovljava napuštanje, uz slabiji otpor isturenih snaga, najkomunikativnijeg, najnaseljenijeg i privredno najrazvijenijeg dela zemlje severno od predela Alpa. Postoji mišljenje da bi se takvim rešenjem, u sadašnjoj konkretnoj situaciji, agresoru samo olakšale operacije, na primer, u cilju izmanevrovanja grebena Švarcvalda, odbrane na srednjem toku Rajne i Vogeza. Zbog toga se smatra da je i uloga nacionalnog redvija izmenjena. U nastaloj situaciji on ima da bude samo oslonac za protivnapade u periodu operacija, kada bi grupe manevarskih snaga pokretne odbrane bile prinuđene da se sa predalpske visoravni povuku prema planinskim masivima Alpa. Nacionalni redvij može, zbog jačine prirodnih terenskih odseka i postojećih stalnih tvrđavskih postrojenja, da služi i kao poslednja zona za organizovanje odsudne odbrane. Zona nacionalnog redvija može da slu—

¹ Videti članak u „Vojnom delu”, br. 3/1970. god., str. 130, pod naslovom „Civilna zaštita Švajcarske”.

ži i kao logistički oslonac operacijama u predalpskoj zoni, jer se u njoj nalaze mnogobrojne pozadinske instalacije: skladišta, radionice, sanitetski i veterinarski objekti, izgrađeni još u toku drugog svetskog rata, a koji se mogu i sada da koriste. Nije prihvaćena ideja da se oružane snage još unapred podele na male grupe koje bi formirale partizansku armiju; po mišljenju švajcarskih nadležnih krugova, partizanska armija, istina, slabi neprijatelja, ali mu nigde ne može pružiti ozbiljan otpor. Smatra se, isto tako, da bi bilo pogrešno ako bi se glavne snage operativne vojske prikupile, sa unapred određenom idejom njihovog angažovanja u odsudnoj bici, u okviru strateškog pokretnog rata. Za ovo, po mišljenju švajcarskih vojnih stručnjaka, Švajcarska ne raspolaže dovoljnim oklopnim i vazduhoplovnim snagama.

Neutralnost Švajcarske nalaže određena strategijska i operativna ograničenja pri odbrani zemlje. Švajcarska mora, pre svega, svoje ustavne i međunarodne obaveze ispunjavati samo putem strategijske defanzive. To ne znači da se odbrana u operativnim i taktičkim razmerama neće voditi ofanzivno, tj. aktivno, shodno napred iznetoj zvaničnoj koncepciji odbrane zemlje. Pasivno iščekivanje predstavljalo bi, međutim, znatno moralno opterećenje za oružane snage i narod uopšte. Smatra se da se ovo može prevazići samo visokim moralnim kvalitetima, hladnokrvnošću i mirnoćom.

Oružane snage Švajcarske zasnovane su na opštoj vojnoj obaveznoj koja se sprovodi u vidu milicijskog sistema vojne službe. Ovu službu su dužni da obavljaju svi fizički sposobni građani (muškarci) od 20. do 50. godine starosti (oficiri zaključno sa 55. godinom). Nesposobni za vojnu službu plaćaju porez — vojnicu. Za žene je služba u armiji dobrovoljna kako u miru, tako i u ratu. Smatra se da ovaj tradicionalni sistem vojne službe odgovara, i da može dati efikasne rezultate, i u uslovima nove koncepcije odbrane zemlje koja je usvojena šezdesetih godina. Građani obavljaju vojnu službu u vidu regrutne obuke relativno kratkog trajanja (118 dana), u regrutnim školama (centrima), po rodovima i službama. Po završetku ove obuke, vojni obveznici se raspoređuju u vojne milicijske jedinice. U njima se obuka nastavlja sukcesivnim pozivanjem na vojne vežbe, koje se nazivaju kursevi ponavljanja, odnosno dopunski i landšturmski kursevi. U tom cilju jedinice se povremeno aktiviraju. U I pozivu vojni obveznici (od 20. do 32. godine starosti) odlaze na vojne vežbe osam puta po 20 dana, a oficiri svake godine. U toku služenja u landveru (II poziv), od 33. do 42. godine života, vežbe su ređe, a još ređe su u landšturmu (II poziv) — od 43. do 50. godine starosti. Nastoji se da se u vojnoj obuci što više koriste znanja vojnih obveznika iz njihovih redovnih građanskih profesija, pa se s obzirom na to, kadgod je to moguće, određuju u odgovarajuće rodove vojske. Po završenoj regrutnoj obuci vojni obveznici čuvaju lično naoružanje i vojnu opremu kod svojih kuća.

Građanske škole svih vrsta i stepena daju, u okviru milicijskog vojnog sistema, važan doprinos osposobljavanju građana za odbranu zemlje. Po završetku osnovne škole organizuje se, na dobrovoljnoj osnovi, predvojnička obuka iz opštevojnih i specijalnih vojnih znanja, pa se i to kod regrutovanja uzima u obzir prilikom rasporeda u rodove vojske. Po odsluženju vojnog roka vojni obveznici se obučavaju u vojnim

delatnostima i dok se nalaze na građanskim dužnostima. Ove delatnosti su delom obavezne (na primer, gađanja iz ručnog naoružanja za vojne obveznike do navršene 42. godine života), a delom su dobrovoljne. Smatra se da ova vojna aktivnost predstavlja bitan sastavni deo švajcarskog milicijskog sistema.

Švajcarske oružane snage mogu se nalaziti u dva različita pravna stanja, koja se uklapaju u jedinstvenu vojnu organizaciju:

a) Instrukcijska služba (služba obuke) je stanje u kojem se vojne snage pripremaju za tzv. aktivnu službu. Instrukcijska služba je normalna vojna delatnost u mirno doba.

b) Aktivna služba obuhvata sve slučajeve kada oružane snage, u okviru aktiviranih jedinica, mogu biti upotrebljene (shodno Zakonu o vojnoj organizaciji) za vršenje određenih zadataka. Predviđene su tri varijante aktivne vojne službe: služba održavanja reda, služba u stanju oružane neutralnosti, i služba u ratnom stanju.

Služba održavanja reda je stanje kada se aktivirane jedinice upotrebljavaju za održavanje unutrašnjeg reda i poretka ili za pomoć pri elementarnim katastrofama. Službu u stanju oružane neutralnosti vrše aktivirane jedinice u slučaju kada su ugroženi neutralnost, nezavisnost i integritet zemlje. Služba u ratnom stanju nastupa u slučajevima kada je zemlja napadnuta, odnosno kada oružane snage izvode ratne operacije. Svako stanje povlači materijalne izdatke različitog stepena i različita prava rukovodećeg kadra.

Osnovna karakteristika švajcarskog vojnog sistema je u tome što su oružane snage u mirno doba vrlo ograničenog sastava. Pored Saveznog i kantonalnih vojnih departmana, postoje samo minimalna jezgra štabova armijskih korpusa, divizija i teritorijalnih brigada (svega 2 do 5 lica), tvrđavske stražarske jedinice (20 četa) i jedna vazduhoplovna grupa — eskadra od 4 eskadrile za kontrolu vazdušnog prostora. Ostale jedinice, tj. glavni deo oružanih snaga, nemaju svoja kadrovska jezgra i popunjavaju se u mirno doba delimično (oko 70%) samo za vreme vežbi vojnih obveznika. Puni razvoj oružanih snaga vrši se samo u slučaju održavanja unutrašnjeg reda — poretka (može i u pojedinim kantonima), u stanju oružane neutralnosti i u ratnom stanju.

Starešinski kadar švajcarske vojske se stvara selekcijom vojnika u regrutnoj školi. Najbolji od njih se upućuju u podoficirske škole, a najbolji podoficiri u oficirske škole. Starešinski kadar se zatim usavršava angažovanjem (kao nastavno osoblje) u regrutnim školama i na vežbama, a za činove kapetana i više i u posebnim školama i na raznim kursevima. Komandne i nastavne funkcije u aktiviranim trupnim jedinicama vrše pretežno milicijski oficiri i podoficiri, za koje se zbog toga upotrebljava i naziv trupni starešinski kadar. Profesionalni oficiri i podoficiri — instruktorski kadar (oko 500 oficira i 700 podoficira) prvenstveno obavljaju funkcije nastavnika u školama. Sem toga, profesionalni oficiri zauzimaju i viša komandna mesta (komandanti korpusa, divizija i teritorijalnih brigada) i važnija rukovodeća mesta u Saveznom vojnom departmanu. Milicijski oficiri i podoficiri vrše svoje vojne funkcije paralelno uz svoje redovne dužnosti, što za njih predstavlja znatno

opterećenje. To se odnosi i na komandante pukova, graničnih, tvrđavskih i redvijskih brigada, kao i na starešine na nižim trupnim i štabnim funkcijama.

Važan faktor za efikasno funkcionisanje milicijskog vojnog sistema predstavlja i tradicija. Specifični uslovi omogućili su Švajcarskoj da kroz čitavu svoju istoriju ima miliciju kao osnovnu oružanu snagu. Međutim, sve do XIX veka oružane snage Švajcarske su se sastojale iz kantonalnih milicija. Dopunom ustava 1874. godine, kada je znatno učvršćena centralna vlast, stvorena je federalna armija milicijskog tipa, koja se do danas sve više usavršavala.

Pri organizovanju oružanih snaga i rukovođenju — komandovanju njima, značajan faktor predstavlja problem jezika, jer oko 6 miliona švajcarskih građana pripadaju raznim jezičnim grupama i to: nemačkoj 69%, francuskoj 19%, italijanskoj 10%, retoromanskoj 1% i ostalim 1%. U 14 kantona centralnog, severnog i severoistočnog dela zemlje govori se isključivo ili pretežno nemački, i to u raznim švajcarskim narečjima; u 3 kantona, na jugozapadu zemlje, isključivo ili pretežno francuski, često nazivan romanskim; u 1 kantonu (Tičino-Tessin) na jugu zemlje isključivo ili pretežno italijanski; 3 kantona na zapadu zemlje su mešovitog govornog jezika — nemačkog i francuskog; a u jednom kantonu (Graubünden — Grisons) na istoku zemlje, govori se delom retoromanski, delom nemački, a delom italijanski. Švajcarsku, dakle, naseljava više naroda koji imaju isto nacionalno osećanje, zbog čega se smatra da je sve stanovništvo švajcarske nacionalnosti.

Problem jezika u Švajcarskoj je regulisan Saveznim ustavom i njime su priznati, kao nacionalni, sledeći jezici: nemački, francuski, italijanski i retoromanski, a kao službeni: nemački, francuski i italijanski. Službeni jezici su i komandni jezici u oružanim snagama.

Komandovanje jedinicama i ustanovama vrši se i to: u jednojezičnim jedinicama i ustanovama na tome jeziku, a u dvojezičnim na dva jezika. Jedinice sa tri govorna jezika, po pravilu, ne postoje.

Ukoliko se tome ne protive organizacioni i operativni razlozi, sve jedinice se formiraju na jezičnoj osnovi. Pri tome najniže jezične celine predstavljaju sledeće jedinice: u pešadiji — bataljoni, u motorizovanim, mehanizovanim i lakim jedinicama, kao i u artiljeriji — divizion; u tehničkim rodovima vojske — čete. U izvesnim slučajevima postoje čete specijalista koje su dvojezične, tj. sa jednojezičnim vodovima.

Sva važnija pravila i drugi službeni propisi objavljuju se na tri službena jezika.

Komandovanje jedinicama i ustanovama, usmeno i pismeno, vrši se na jeziku kojim govori ta jedinica (ustanova). Ako, na primer, u jednom pešadijskom puku postoje dva bataljona sa nemačkim i jedan sa francuskim govornim jezikom, tada će komandanti u dva bataljona komandovati na nemačkom, a u jednom na francuskom jeziku. Štab puka može u tom slučaju, zavisno od svoga sastava, izdavati zapovesti i naređenja bilo na nemačkom ili na francuskom jeziku, jer se smatra da će ga komande bataljona, s obzirom na uzdignutost starešina, potpu-

no razumeti. Profesionalni oficiri i podoficiri moraju znati najmanje dva službena jezika.

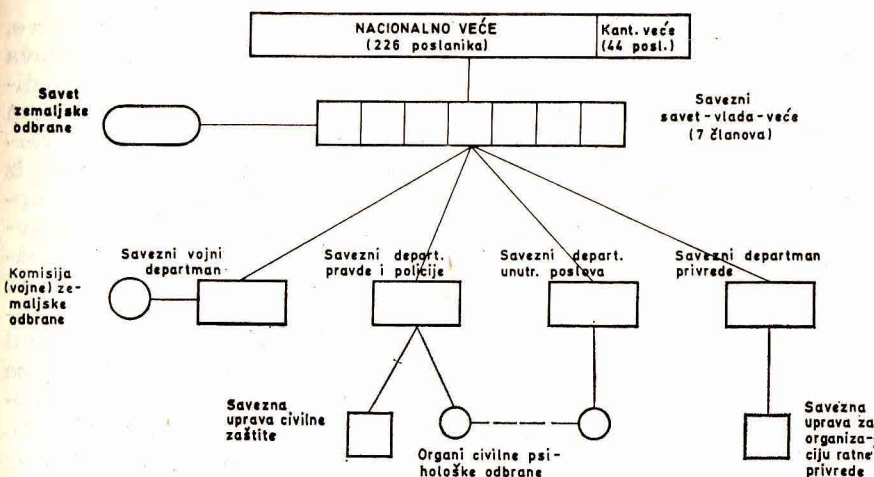
Ujedno se smatra da je na izloženi način problem jezika pri obuci vojnika i nižih starešina uspešno rešen, a time i problem pismenog i usmenog komandovanja.

Što se tiče obuke srednjeg i višeg kadra, problem jezika je potpuno bez značaja, pošto su slušaoci prethodno, u srednjim školama, pored svog maternjeg, obavezno učili i jedan drugi (službeni) jezik zemlje. U oficirskim školama i na kursevima, nastavnici i slušaoci govore i pišu na svom jeziku. Na taj način nastava je razumljiva za svakog slušaoca.

SAVEZNI ORGANI RUKOVODJENJA ZEMALJSKOM ODBRANOM

ŠVAJCARSKE

SAVEZNA SKUPŠTINA

NAPOMENE: U kantonima (19) i polukantonima (6) postovima zemaljske odbrane rukovode kantonalne skupštine, a po njihovom ovlašćenju izvršnu vlast imaju kantonalne vlade (saveti), koji ove postove obavljaju uz pomoć odnosnih departmana (direkcija).
U srezovima (u 8 malih kantona i polukantona njihova teritorija nije podeljena na srezove, već neposredno na opštine) i opštinama postoje takodje organi za vođenje nekih poslova zemaljske odbrane.

Savezna skupština je najviši organ za rukovođenje zemaljskom odbranom (videti skicu). Ona ima pravo upotrebe oružanih snaga, mada to pravo može preneti i na Savezni savet (vladu). Ako je u izgledu veće aktiviranje trupa, radi zaštite neutralnosti i nezavisnosti zemlje, Savezna skupština na zajedničkoj sednici oba veća (nacionalnog i kantonalnog, a na predlog vlade, bira generala — glavnokomandujućeg oružanih snaga). U mirno doba taj čin ne postoji, a funkciju glavnokomandujućeg ne vrši određena ličnost, pa čak ni predsednik federacije, već Savezna vlada — kolegijalno. Zako-

nom nije predviđeno da kandidat za funkciju generala mora imati i određeni čin. Prilikom izbora generala pred drugi svetski rat, 30. avgusta 1939. godine, većinom glasova je izabran i unapređen u taj čin (koji je više funkcija nego čin) pukovnik korpusni komandant Anri Gizan (Henri Guisan), komandant I armijskog korpusa, mada je 22 glasa dobio i pukovnik-divizionar Žil Borel (Jules Borel), komandant jedne granične divizije. Izborom generala, međutim, najviši rukovodeći i izvršni organ za domen zemaljske odbrane ostaje i nadalje vlada. Ona, pored ostalog, određuje i zadatke koje imaju da izvršavaju oružane snage. U tom cilju, ona generalu, posle njegovog izbora, a po potrebi i docnije, izdaje odgovarajuće smernice za upotrebu oružanih snaga. Tako je, na primer, 31. avgusta 1939. god. vlada izdala generalu Gizanu sledeću direktivu za upotrebu švajcarskih oružanih snaga: „Vaš je zadatak da, uz upotrebu odgovarajućih vojnih snaga, sačuvate nezavisnost zemlje i integritet njene teritorije, s tim da se pri preduzimanju svih mera rukovodite napolje neutralnosti”.

Saveznoj vladi je pridat Savet zemaljske odbrane, kao njen savetodavni organ za oblast zemaljske odbrane. On proučava pitanja zemaljske odbrane, ukoliko nisu čisto vojne prirode, i koordinira vojne i civilne mere odbrane zemlje. Savet zemaljske odbrane ima 26 članova i njega sačinjavaju: savezni savetnik (ministar), šef Saveznog vojnog departmana (ministarstva) — kao predsednik; 16 članova iz krugova privredne i naučne delatnosti, a koji nisu u službi državne uprave; 3 predstavnika Saveznog vojnog departmana; po jedan predstavnik iz ostalih 6 saveznih departmana. Predsednik može da obrazuje pododbore i da na sednice Saveta poziva odgovarajuće stručnjake. On, takođe, može da organizuje zajedničke sednice Saveta zemaljske odbrane i Komisije (vojne) zemaljske odbrane koja deluje uz Savezni vojni departman. U administrativnom pogledu Savet zemaljske odbrane se oslanja na Savezni vojni departman. Obrazovani su ovi koordinacioni odbori: koordinacioni odbor za civilnu i vojnu zemaljsku odbranu, sa svojim biroom, na čelu sa pukovnikom brigadirom (rang general-majora), i centralni odbor za civilne ratne pripreme.

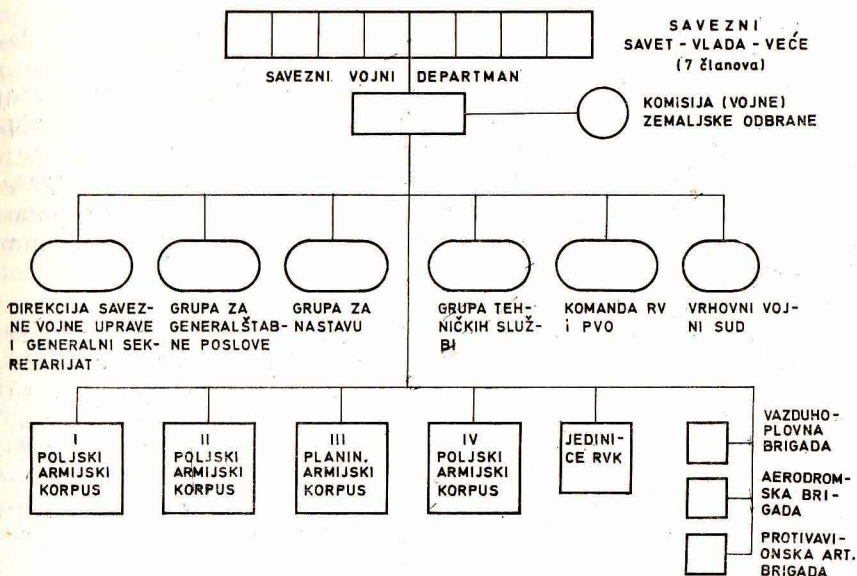
Rukovođenje vojnom zemaljskom odbranom — oružanim snagama u mirno doba razlikuje se od onoga u ratno.

U mirno doba (videti skicu) vrhovnu komandnu i upravnu funkciju nad oružanim snagama, shodno odredbama Ustava, vrši vlada, kao sedmočlani kolegijalni organ. Vlada ovu funkciju obavlja posredstvom Saveznog vojnog departmana. Ovaj departman određuje, pored ostalog, i organizaciju oružanih snaga, ukoliko to ne spada u nadležnost Savezne skupštine, odnosno ukoliko ove poslove ne bi preuzela sama vlada. Vlada propisuje i vojna pravila opšteg značaja. Ona postavlja i razrešava članove komisije (vojne) zemaljske odbrane, komandante divizija i brigada.

Šef vojnog departmana je savezni savetnik, tj. član vlade. On rukovodi vojnim poslovima u okviru smernica Savezne vlade. Ujedno je predsednik Komisije (vojne) zemaljske odbrane i kao takav, on, u okviru zakonskih odredaba, određuje poslove komisiji.

Komisija zemaljske odbrane je najviši savetodavni organ šefa Saveznog vojnog departmana za vojna pitanja, zbog čega se

RUKOVODJENJE ORUŽANIM SNAGAMA ŠVAJCARSKE

često i naziva Komisijom (vojne) zemaljske odbrane. Ona je nadležna za predlaganje odluka poslednjeg stepena iz oblasti problematike vojne zemaljske odbrane. Članovi ove komisije, pored šefa Saveznog vojnog departmana kao predsednika, su: šef nastavne grupe, načelnik Generalštaba, komandanti armijskih korpusa i komandant RV i PVO. Komisija može, u cilju konsultacije, pozivati na sednice pojedine trupne komandante, načelnike odeljenja Saveznog vojnog departmana i stručnjake, kao i predstavnike ostalih saveznih departmana, nauke i privrede. Komisija daje mišljenje o smernicama i ciljevima priprema za rat i o upotrebi armije; načelima i ciljevima trupnih vežbanja i oficirskih kurseva; naoružanju i opremljenosti armije; novčanim sredstvima potrebnim armiji; unapređenjima i postavljenjima oficira; opštim službenim propisima i pravilima i sl. Ukoliko to ne spada u nadležnost Savezne skupštine i šefa Saveznog vojnog departmana, Komisija utvrđuje opšta uputstva za operativnu bojnu gotovost armije i o pripremama za vođenje rata; donosi odluku o radovima na istraživanju i razvoju naoružanja i opreme armije; o uvođenju i nabavci vojnog materijala, kao i o obezbeđenju ratnih rezervi; vrši nadzor nad obukom armije; izdaje opšta uputstva za izvođenje vojne obuke i odobrava izdavanje vojnih pravila.

U stanju oružane neutralnosti, a po nimenovanju generala, glavnokomandujućeg oružanih snaga, u sastavu Saveznog vojnog departmana ostaju samo: Direkcija savezne vojne uprave, Grupa tehničkih službi, Ustanova za vojno invalidsko osiguranje, Savezna škola za telesno vaspitanje i Savezni topografski zavod. Nimenovanjem

generalna prestaje sa radom Komisija (vojne) zemaljske odbrane. Vlada, na predlog generala, određuje načelnika Generalštaba i generalnog adutanta (načelnika personalne uprave).

Nadležnosti između vlade i generala razgraničene su ovako: vlada donosi odluku o obimu aktiviranja (mobilizacije) trupa; general raspoložuje materijalnim sredstvima određenim od strane vlade; general može izvršiti bitne izmene u ustrojstvu oružanih snaga samo po odobrenju vlade; no, on može vršiti izmene u formaciji štabova, jedinica i ustanova i ima pravo da vrši promene u komandnom osoblju oružanih snaga.

U ratnom stanju nadležnost generala se proširuje tako da za izvršenje poverenih mu zadataka može raspolagati svim potrebnim vojnim snagama u ljudstvu i materijalu.

Nadležnost Saveza i kantona u pogledu vršenja vojnih upravnih poslova određena je i razgraničena Ustavom. Savezna vlada je najviši organ rukovođenja vojnom upravom. Ona: a) neposredno rukovodi upravnim poslovima koji su Saveznim ustavom određeni kao savezni upravni poslovi, na primer, upravljanje jedinicama ranga puka, baterije i višim; i b) vrši nadzor u oblastima koje su Saveznim ustavom okategorisane kao kantonalna vojno-upravna materija, na primer, upravljanje kantonalnim jedinicama — u koje se ubrajaju pešadijski bataljoni, landšturmske jedinice i sl.

Kao vojno-upravni poslovi saveznog značaja smatraju se: a) donošenje zakona o ustrojstvu oružanih snaga od strane Savezne skupštine, s tim da Savezna vlada donosi propise za njihovo izvršenje, zatim propisuje pravila službe, izuzev upravnih pravila koja takođe spadaju u nadležnost Savezne skupštine; b) celokupna vojna obuka; c) Savezna vlada deli teritoriju države na divizijske oblasti, tako da se, po mogućnosti, sa teritorije takve jedne oblasti popunjavaju sve jedinice jedne divizije, a da se granice divizijskih oblasti, po mogućnosti, poklapaju sa kantonalnim granicama; d) Savezna vlada deli teritoriju kantona na vojne okruge, čije prostranstvo treba da bude, po mogućnosti, toliko da se sa te teritorije može popuniti jedan pešadijski puk I poziva, a gde to nije moguće — tada se mogu obrazovati i okruzi za pojedine bataljone, pa i čete; e) Savez formira sve štabove, jedinice i ustanove (savezne-federalne trupe) koje ne formiraju kantoni; f) Savez postavlja oficire, čiji izbor ne spada u nadležnost kantona; g) Savez nabavlja celokupno naoružanje i zajedničku opremu (na primer, opremu veze, inž. mašine, bolničku opremu, itd.); h) Savezna vlada donosi propise o aktiviranju jedinica i ustanova, kao i o vršenju celokupne kontrole; i) Savez ima pravo upotrebe celokupnog ličnog i zajedničkog naoružanja i opreme, a kantoni samo u slučaju obavljanja vojne službe za kantonalne potrebe; j) savezni organi upravljaju ratnim materijalom, sem onim koji pripada kantonalnim trupama; k) savezni organi odlučuju o odlaganju vojne službe vojnim obveznicima koji pripadaju saveznim trupama.

U nadležnost kantona dolaze vojno-upravni poslovi koji nisu u nadležnosti federacije; kantonalne vlade, u granicama svojih nadležnosti, donose propise za izvršenje vojnih zakona; kantoni: a) formiraju kantonalne trupe — čete i bata-

ljone pešadije i jedinice landšturma, kao i transportne kolone (kantonalne trupe), a ako na njihovoj teritoriji nema dovoljno ljudstva, popunu ovih jedinica reguliše federacija; b) određuju oficire i podoficire za jedinice koje oni formiraju, a ako ne raspolažu dovoljnim brojem ovih starešina, onda im Savezni vojni departman stavlja na raspolaganje (iz drugih kantona) potreban broj oficira i podoficira (koji im nedostaje); c) od vojnih obveznika nastanjenih na njihovoj teritoriji dužni su da traže uverenje o izvršenju vojne obaveze i o tome podnose izveštaj kantonu koji vrši njihov raspored, a ako pripadaju federalnim trupama podnose izveštaj nadležnom načelniku roda-sluzbe; d) po vojnim okruzima vode evidenciju o svim vojnim obveznicima, kao i o pripadnicima pomoćne vojne službe, nastanjenim na njihovoj teritoriji (vojni okruzi se u tom cilju, po potrebi, dele na sekcije); e) na osnovu saveznih propisa, nabavljaju ličnu opremu (ne i naoružanje) za kantonalne trupe, kao i za federalne jedinice i ustanove koje se formiraju na njihovoj teritoriji; f) upravljaju i održavaju zajedničku opremu i naoružanje kantonalnih trupa, a savezni organi su odgovorni za ostalu opremu i naoružanje; g) opremu koju je ljudstvo vratilo po odsluženju vojne obaveze (po navršenoj 50. godini starosti, a usled nesposobnosti i ranije) kantoni stavljaju u rezervu opreme; h) sprovode aktiviranja jedinica koja su naredili savezni organi; i) rešavaju molbe za odlaganje vojne službe (služenje regrutnog roka i odlazak na vojne vežbe) onim vojnim obveznicima koji pripadaju kantonalnim trupama. Kantonalna skupština ima pravo da na svojoj teritoriji objavljuje pripravno stanje i da, u slučaju potrebe, o svom trošku aktivira kantonalne vojne jedinice (na primer, za suzbijanje nereda ili otklanjanje posledica prirodnih katastrofa).

Sve vojne upravne poslove federacije obavlja Savezni savet (vlada), a za ovo joj služi Savezni vojni departman, u čijem sastavu se nalaze odgovarajući stručni organi — grupe i odeljenja (videti istu skicu). U tom departmanu su u mirno doba objedinjene sve vojne delatnosti, tj. iz oblasti komandovanja, nastave i uprave (materijalnog obezbeđenja, itd.).

Organizaciju kantonalne vojne uprave određuju kantoni svojim propisima. S obzirom na različitost kantona u pogledu njihove veličine, broja stanovnika, odnosno jedinica koje se formiraju na njihovoj teritoriji, finansijske moći, itd., dolazi do različitih rešenja.

Kantonalnom vojnom upravom rukovodi i za nju odgovara kantonalna vlada, koja se negde naziva „mali savet”, a ponegde „kantonalna komisija”. Kantonalne vlade sprovode svoju vojnu upravnu funkciju posredstvom jednog člana vlade koji se ponegde naziva „vojni direktor”, a ponegde „šef kantonalnog vojnog departmana”. On, u nekim kantoni- ma, rukovodi još jednim kantonalnim departmanom (resorom). Za obavljanje vojnih poslova pridato mu je odgovarajuće osoblje (vojna kancelarija, biro vojnog direktora). Njemu su potčinjeni komandanti vojnih okruga na teritoriji tog kantona. Tome treba dodati još i organe za upravljanje kantonalnim kasarnama, nastavnim centrima, strelištima, skladištima, itd.

Upravnim poslovima koji se odnose na civilnu odbranu u okviru federacije rukovodi takođe Savezna vlada

kolegijalno, ali su za obavljanje tih poslova ovlašćeni određeni nevojni departmani (ministarstva). Na sličan način je organizovano rukovođenje civilnom odbranom i u kantonima.

Zadatke federacije iz oblasti civilne zaštite,² a koji proizilaze iz nedovoljno usvojenih zakona o civilnoj zaštiti, na osnovu ovlašćenja Savezne vlade, obavlja Savezni departman pravde i policije (on odgovara Sekretarijatu unutrašnjih poslova SFRJ, dok švajcarski departman unutrašnjih poslova obavlja posve druge poslove iz oblasti: zdravlja, socijalne zaštite, prosvete i naučnih istraživanja, zaštite šuma i voda, i sl. — prim. V. K.). Kao izvršni organ za ostvarivanje zadataka civilne zaštite, u Saveznom departmanu pravde i policije postoji Savezna uprava civilne zaštite. U kantonima civilnom zaštitom rukovode kantonalne vlade, a po njihovom ovlašćenju kantonalni departmani pravde i policije, koji u svom sastavu imaju odgovarajuće radne organe za obavljanje poslova civilne zaštite. U opštinama, na kojima leži težište u ostvarivanju mera civilne zaštite, ovom zaštitom rukovode opštinski (gradski) saveti — skupštine, koji raspolažu i odgovarajućim radnim organom (kancelarijom, referatom).

Privrednom odbranom zemlje, koja u Švajcarskoj ima izvanredno veliki značaj s obzirom na njene karakteristike, iznete u uvodnom delu, rukovodi vlada na osnovu „Zakona o ratnim privrednim merama”, od 1955. god., a po njenom ovlašćenju Savezni departman za privredu, u čijem se sastavu nalazi odgovarajući aparat — uprava — na čelu sa delegatom za organizaciju ratne privrede. Na analogan način sprovedena je organizacija odbrane privrede i u okviru kantona.

Psihološka odbrana građana, koja se često naziva psihološkom zemaljskom odbranom, pod rukovodstvom je Savezne vlade, i ona obuhvata dve komponente: vojnu i civilnu. Vojnom psihološkom odbranom, u okviru oružanih snaga, bavi se posebna sekcija (pod nazivom „Vojska i ognjište”) adutantskog (personalnog) odeljenja, a nalazi se u sastavu nastavne uprave Saveznog vojnog departmana. Na civilnom sektoru, na osnovu ovlašćenja vlade, psihološkom odbranom rukovode Savezni departman unutrašnjih poslova (u okviru svoje prosvetne i kulturne delatnosti), i Savezni departman pravde i policije. Težište rada se ipak nalazi kod prvopomenutog departmana, koji svoju funkciju obavlja naročito posredstvom organizacije „Pro Helvetia” („Za Švajcarsku”), osnovane neposredno pred drugi svetski rat (1938. god.), koja je tada bila namenjena za borbu protiv fašističkih ideja.

U zaključku treba istaći da Švajcarska računa da će rat, ako bi ona bila njime zahvaćena, biti sveobuhvatan. Sledstveno tome ona i preduzima odgovarajuće mere, imajući u vidu teritorijalni rat specifičnog tipa, kombinovan sa zamašnim merama civilne odbrane. Švajcarska sve te mere objedinjava pod nazivom „zemaljska odbrana”, kojom rukovodi Savezni savet (vlada), uz pomoć Saveta zemaljske odbrane. U koncepciji odbrane zemlje oružanim snagama, koja se iskristalisala šezdesetih godina, polazi se od stanovišta da je Švajcarska zemlja malog prostranstva, čije skoro 3/5 površine zahvataju planine, i to znatnim de-

² Videti članak „Civilna zaštita Švajcarske”, „Vojno delo” br. 3/1970, str. 130.

lom visoke planine; da ovu konfiguraciju terena treba iskoristiti za aktivnu pokretljivu odbranu po pravcima koji izvode ka centralnom alpskom rejonu, koji se često naziva i nacionalnim redvijem, pri čemu bi se koristili izgrađeni objekti stalne fortifikacije (tvrđavske i redvijske jedinice). Trupnom organizacijom od 1961. god. težilo se da se što više pojačavaju pokretljivost, odnosno manevarska sposobnost, i vatrena moć oružanih snaga, a s druge strane da se što bolje osposobi civilna odbrana, naročito civilna zaštita u njoj. Nastojalo se da se pokretljivost armije postigne podmlađivanjem oružanih snaga (vojna obaveza je skraćena za 10 godina, tj. ranije je trajala od 20. do 60. godine starosti, a sada od 20. do 50. godine života), jačim sprovođenjem motorizacije i mehanizacije i ojačanjem, reorganizovanjem, osavremenjivanjem i povećavanjem pokretljivosti planinskih jedinica. Pojačanje vatrene moći armije se nastoji postići uvođenjem jurišne puške (automatske) u lično naoružanje boraca, čime se pojačava vatrena moć streljačkog odeljenja, iako se ono smanjuje od 9 na 6 boraca, zatim povećanjem broja tenkova, ojačanjem artiljerije i ratnog vazduhoplovstva. Ideja o nuklearnom naoružanju, o kome je u štampi i vojnoj literaturi takođe vođena živa diskusija, za sada je odbačena iz materijalnih i političkih razloga. Obaveza neutralnosti nalaže Švajcarskoj obraćanje posebne pažnje zaštiti i odbrani samih granica — iz razloga što, zbog njenog malog prostranstva, odbrana zemlje treba da otpočne od same granične linije. Tu je, najzad, i ustavna obaveza federacije da brani svaki kanton. Skraćivanjem vojne obaveze za deset godina dobiveno je 10 godišta (građani od 51. do 60. godine starosti) za pojačanje civilne zaštite. Za sprovođenje svih ovih mera, Švajcarska, iako mala ali finansijski relativno bogata zemlja, troši zamašna sredstva. Tako je ona, na primer, u budžetu za 1970. u tu svrhu, tj. za vojnu i civilnu zemaljsku odbranu, predvidela oko 1.986 miliona ili skoro 2 milijarde švajcarskih franaka (oko 26% opšteg budžeta ili oko 3% bruto nacionalnog dohotka), što u našoj valuti iznosi 5 milijardi 670 miliona novih ili 567 milijardi starih dinara.

V. K.